

FILOCALIA

SAU

CULEGERE DIN SCRERILE
SFINȚIILOR PĂRINȚI, CARE ARATĂ
CUM SE POATE OMUL CURĂȚI,
LUMINA ȘI DESĂVÎRSI

III

SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL

Traducere din grecește, introducere și note de

pr. prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE

Membru al Academiei Române

EDIȚIA HUMANITAS
SĂPTĂMÂNĂ

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Respect pentru oameni și cărți | **CUPRINS**

18 Întrebarea 57: Mulțumirea lui Dumnezeu înaintea slujbei

28 Întrebarea 58: Dacă nu pot să mă întrebat în urmă cu un an

39 Întrebarea 59: Despre ceea ce este înțeleasem în trecut

89 Întrebarea 60: Taina lui Hristos împotriva creștinilor

101 Întrebarea 61: Vîntul sănătății și sănătății de viață

102 Întrebarea 62: Întrebările sănătății și sănătății de viață

103 Întrebarea 63: Despre credința și viață

104 Întrebarea 64: Despre sfârșitul veacurilor

SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL

Cuvînt înainte la prima ediție 7

Smeritul monah Maxim către preacuviosul presbiter și egumen Talasie:

despre diferite locuri grele din dumnezieasca Scriptură 21

Cuvînt înainte la scoliile așezate în urma răspunsurilor 33

Întrebarea 1: Despre afecte 36

Întrebarea 2: Despre lucrarea lui Dumnezeu 38

Întrebarea 3: Despre omul cu ulciorul 40

Întrebarea 4: Despre vesmintele Mîntuitorului 42

Întrebarea 5: Despre blestemul lui Adam 44

Întrebarea 6: Despre îndoita naștere din Dumnezeu 46

Întrebarea 7: Despre binevestirea celor morți 49

Întrebarea 8: Dumnezeu este lumină 50

Întrebarea 9: Ce ne-a descoperit și ce ne va descoperi Dumnezeu 51

Întrebarea 10: Despre cele două temeri de Dumnezeu 52

Întrebarea 11: Starea dintii a îngerilor 55

Întrebarea 12: Despre cămașa mînjită de trup 56

Întrebarea 13: Despre „cele nevăzute ale lui Dumnezeu“ 56

Întrebarea 14: Ce este închinarea la făpturi 58

Întrebarea 15: Despre prezența Duhului în toate 58

Întrebarea 16: Despre vițelul de aur din pustie 60

Întrebarea 17: Moise amenințat cu uciderea 63

Întrebarea 18: Îndreptarea din lege 66

Întrebarea 19: Judecata după lege 66

Întrebarea 20: Despre smochinul fără rod 67

Întrebarea 21: Despre dezbrăcarea stăpînilor 69

Întrebarea 22: Despre sfîrșitul veacurilor ajuns la noi 75

Respect pentru	Întrebarea 23: Despre tronul lui David dat lui Iisus	81
	Întrebarea 24: Cele două străji trecute de Petru	83
	Întrebarea 25: Hristos e capul bărbatului	85
	Întrebarea 26: Nabucodonosor, sluga Domnului	92
	Întrebarea 27: Descoperirea despre Corneliu	98
	Întrebarea 28: Amestecarea limbilor	104
	Întrebarea 29: Prorocirea despre suirea lui Pavel la Ierusalim	106
	Întrebarea 30: Paharul și botezul	109
	Întrebarea 31: Dumnezeu nu locuiește în temple făcute de mâini	110
	Întrebarea 32: Dibuirea lui Dumnezeu	111
	Întrebarea 33: Credința mută munții	112
	Întrebarea 34: Ce primim prin rugăciune	114
	Întrebarea 35: De ce mîncăm trupul și sîngele Cuvîntului, dar nu și oasele?	115
	Întrebarea 36: Ce înseamnă trupul și sîngele animalelor jertfite?	117
	Întrebarea 37: Despre ștergarele puse pe trupul Apostolului Pavel	119
	Întrebarea 38: Despre cei șapte frați luați de o femeie	122
	Întrebarea 39: Înțelesul celor trei zile cât au stat mulțimile lîngă Domnul	123
	Întrebarea 40: Despre cele șase vase cu apă de la nunta din Cana	126
	Întrebarea 41: Despre cei cinci bărbați ai samarinencii	131
	Întrebarea 42: Cum s-a făcut Domnul păcat?	133
	Întrebarea 43: Deosebirea între pomul vieții și pomul cunoștinței binelui și răului	136
	Întrebarea 44: În ce înțeles zice Dumnezeu: „Iată, Adam s-a făcut ca unul dintre noi“	138
	Întrebarea 45: Ce înseamnă pieptul legănat și brațul drept	140
	Întrebarea 46: Despre deosebirea între oglindă și ghicitură	141
	Întrebarea 47: Despre „glasul celui ce strigă în pustie“	143
	Întrebarea 48: Si a zidit Ozia turnuri în Ierusalim	150
	Întrebarea 49: Iezechia astupă izvoarele	159
	Întrebarea 50: Îngerul nimicește oastea lui Sanherib	170
	Întrebarea 51: Mulți aduceau daruri lui Dumnezeu și plocoane lui Iezechia	177
	Întrebarea 52: Iezechia se înalță, apoi se smerește	186
	Întrebarea 53: Despre îngroparea lui Iezechia	193
	Întrebarea 54: Zorobabel binecuvîntă pe Domnul	198
	Întrebarea 55: Numărătoarea celor întorși din Babilon	216

Resp	Întrebarea 56: Despre zidirea templului	239
	Întrebarea 57: Mult poate rugăciunea lucrătoare a dreptului	247
	Întrebarea 58: Bucuria în întristări	249
	Întrebarea 59: Despre căutare și cercetare	256
	Întrebarea 60: Taina lui Hristos, rînduită dinainte de veacuri	267
	Întrebarea 61: E vremea să înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu	273
	Întrebarea 62: Despre secera văzută de Zaharia	285
	Întrebarea 63: Despre candelabruл văzut de Zaharia	296
	Întrebarea 64: Despre prorocul Iona și Ninive	313
	Întrebarea 65: Despre ghibeoniți și urmașii lui Saul	337

Respect pentru oan SMERITUL MONAH MAXIM

CĂTRE PREACUVIOSUL PRESBITER ȘI EGUMEN TALASIE

DESPRE DIFERITE LOCURI GRELE DIN DUMNEZIASCA SCRIPTURĂ⁴⁰

*Preacuviosului rob al lui Dumnezeu, Domnului Talasie,
presbiterul și egumenul, Maxim, smeritul monah, bucurie*

După ce Ți-ai desfăcut, om al lui Dumnezeu, sufletul în chip rațional de afecțiunea față de trup și mintea Ți-ai tras-o cu totul din simțire prin duh, trupul⁴¹ Ți l-a făcut maică preacinstită a virtuților, iar simțirea Ți-ai arătat-o izvor nesecat de cunoștință dumnezeiască, punând însoțirea sufletului cu trupul numai în slujba celor bune, iar simțirea folosind-o ca organ prin care să cunoști măreția celor văzute. Căci trupul Tău primește, prin faptele cele morale, frumusețea sufletului, căreia îi dă o formă văzută prin virtuți și o arată celor de afară ca să avem viața Ta ca o icoană a virtuții pusă în văzul tuturor spre imitare. [1] Iar simțirea Ta sculptează simbolic în figurile celor văzute rațiunile celor intelibile și prin ele urcă mintea spre simplitatea vederilor intelibile, desfăcută de varietatea și compoziția celor văzute, ca să avem cunoștința Ta, drum nerătăcitor al adevărului, spre a trece prin el spre cele intelibile. [2] De aceea, după ce-ai lepădat cu totul împătimirea care leagă de simțire și de trup, străbătînd întins cu mintea în chip pricoput oceanul nesfîrșit al cuvintelor Duhului (al Scripturii), cercetezi cu duhul cele ale Duhului. Dar primind de la acesta descoperirea tainelor ascunse, smerenia Te-a făcut totuși să alcătuiești o listă cu multe locuri obscure din Sfânta Scriptură, pe care ne-ai trimis-o cerînd și de la mine, cel lipsit de orice virtute și cunoștință, un răspuns scris cu privire la înțelesul lor mai înalt.

⁴⁰) Περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς θείας γραφῆς. În P. G. 90, 243–786. Quaestiones ad Thalassium. În românește îi vom zice prescurtat: Răspunsuri către Talasie. ⁴¹) În grecește „trupul“ e de genul feminin.

Respect pentru autor și traducător
Primind eu această listă și citind-o, mi s-au oprit în loc și mintea, și auzul, și cugetarea. Drept aceea, Te-am rugat să-mi îngădui să refuz acest lucru. Îți-am spus că aceste locuri de-abia pot fi înțelese de cei care au înaintat mult în contemplație și au ajuns la capătul celei mai înalte și mai neapropiate cunoștințe, nu însă de mine, care mă tîrasc pe pămînt și, asemenea șarpei cel blestemat odinioară, nu am altă hrană afară de pămîntul patimilor, înnoroiat ca un vierme de putreziciunea plăcerilor. Făcînd deci aceasta mult și de multe ori, când am văzut că nu primești această rugămintă a mea, temîndu-mă să nu sufere ceva iubirea care ne unește și ne face să avem un singur suflet, chiar de purtăm două trupuri, puțind să-Ți pară refuzul meu un semn de neascultare, am cutezat, împotriva voii mele, cele mai presus de puterea mea. Am socotit că e mai bine să fiu acuzat de îndrăzneala și să fiu luat în rîs de cei ce voiesc, decît să sufere iubirea vreo clătinare și vreo micșorare. Căci după Dumnezeu, nimic nu e mai de preț ca ea în ochii celor ce au minte. Mai bine zis, nimic nu e mai plăcut lui Dumnezeu ca ea. Căci ea adună la un loc pe cei dezbinăți și poate crea în cei mulți sau în toți o identitate netulburată a vorii. [3]

Deci iartă-mi mai întîi Tu, cinstite Părinte, această întreprindere și roagă și pe alții să-mi ierte îndrăzneala. Cîștigă-mi milostivirea lui Dumnezeu prin rugăciunile Tale și fă-L să-mi stea într-ajutor în cele ce voi spune, mai bine zis, să-mi dea răspuns drept la fiecare întrebare. „Căci toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit de la El este“ (Iacob 1, 17), ca de la izvorul și Părintele tuturor cunoștințelor și puterilor luminătoare pe care le dăruiește pe măsura celor vrednici. Fiindcă numai încrezîndu-mă în Tine am primit să împlinesc porunca Ta, așteptînd bunăvoița lui Dumnezeu ca plată a ascultării.

Deci aşezînd fiecare întrebare în frunte, în ordinea și rînduiala în care le-ați scris, voi da după ea un răspuns scurt și precis, pe cît voi fi în stare și pe cît voi primi de la Dumnezeu harul și puterea înțelegерii și grăirii evlavioase. Căci nu vreau să încarc auzul cititorilor cu multime de cuvinte. Nu vreau, mai ales, că știu că aceste cuvinte vor răsună la auzul vostru, care aveți o cunoștință adevărată și o vedere apriată a celor dumneziești și care ați trecut dincolo de tulburarea patimilor și ați lăsat în urmă toată afecțiunea firii, făcîndu-Vă rațiunea conducătoare și judecătoare atot-

dreaptă în toate cele ce trebuie făcute [4], iar mintea introducînd-o pe scara unei neînțelegeri superioare în sînul cel mai dinlăuntru al tăcerii dumnezeiești, acolo unde nu se percep decît o fericire dumnezească în chip neștiut, o fericire a cărei mărire nu o poate face cunoscută decît experiența ce o au despre ea cei învrednicitori. Totmai de aceea unii ca aceștia nu au trebuință decît de-o scurtă indicație în asemenea chestiuni, care arată cu anticipație frumusețea atotstrălucitoare a vederilor tainice cuprinse în cuvintele dumnezeiești și a mărețelor înțelesurî duhovnicești din ele. De altfel nu știu dacă îmi este îngăduit să Vă spun chiar și numai atâtă Vouă, celor ce ați devenit, după cuvîntul Domnului, sarea pămîntului și lumina lumii pentru bogăția virtuții și marea revârsare de cunoștință, curățind și din alții puroiul patimilor prin modurile virtușilor și străbățind neștiința, care e o orbire a sufletului, cu lumina cunoștinței.

Dar Vă rog pe Voi, cei atotsfinți, și pe toți care veți citi această scriere să nu socotiți cele spuse de mine drept normă a explicării duhovnicești a acestor texte. Căci sînt cu mult mai prejos de înțelegerea cuvintelor dumnezeiești și am însumi lipsă de învățătură altora ca să le înțeleg. Ci, dacă puteți presupune sau afla ceva de la Voi înșivă sau de la alții, socotiți mai degrabă aceea ca adevărat și credeți că aveți o înțelegere mai înaltă și mai adevărată. Iar aceasta se cunoaște prin aceea că dă certitudine înimii acelora care se doresc după pătrunderea duhovnicească a lucrurilor tainice.

Căci Cuvîntul dumnezeiesc se asemănă cu apa. El se arată ca în niște plante și răsaduri și ca în diferite viețuitoare în cei ce se adapă din același Cuvînt, pe măsura lor, atât în formă de fapte, cât și de cunoaștere, răsăritind ca un fruct prin virtuți, după calitatea virtuții și cunoașterii fiecăruia și trecînd de la unii la alții. [5] Căci El nu poate fi circumscris și nu suferă să stea închis înlăuntrul unei singure minți, dată fiind infinitatea Lui naturală.

Deci mai întîi ne-ai poruncit să grăim despre patimile ce ne supără. Și anume câte și care sînt, din ce început pornesc și la ce sfîrșit ajung, trecînd prin faza de mijloc, ce le este proprie; din ce putere a sufletului sau mădular al trupului răsăritind fiecare dă minții în chip nevăzut forma (*μορφή*) sa, iar trupul îl face ca pe o vopsea ce colorează prin cugetările păcatului întreg nefericitorul de suflet; care este înțelesul numelui fiecăreia

Respect pentru cameră și slujba

și lucrarea ei, roadele și înfățișările, precum și vicleșugurile puse la cale prin ele de dracii necurați, însotirile și disimulările lor nevăzute; cum scot aceia în chip ascuns pe unele la vedere prin altele și cum prin unele atrag în chip amăgitor spre altele; care sunt subțirimile (nuanțele), mici-mile, mărimile și umflările lor uriașe; cum cedează, se retrag, încetează, stăruie, năvălesc mai repede sau mai domol; care sunt justificările lor în fața sufletului ca în fața unui tribunal și hotărîrile ce se dau de către cugetare; înfrângerile și biruințele văzute și starea lăuntrică ce-o însوșește pe fiecare; care e pricina pentru care li se îngăduie dracilor să tulbure sufletul cu multe patimi, și aceasta fie prin ei însiși, fie prin alții (altele) [6]; prin ce gînd ne aduc în fața minții fără de vreme materiale proprii, prin care pornesc în chip ascuns războiul amarnic împotriva noastră, care ne preocupăm de cele ce nu sunt de față de parcă ar fi prezente, întinzîndu-ne spre materii sau fugind de ele, și anume primul lucru pătimindu-l de dragul plăcerii, al doilea din pricina durerii [7]; despre modul prezenței lor în noi și despre nălucirile complicate și variate ce le stîrnesc în visele din vremea somnului; apoi dacă sunt închiși în vreo parte a sufletului sau a trupului, sau sunt în tot sufletul și în tot trupul; și dacă, aflîndu-se înlăuntru, înduplecă sufletul prin patimile sufletești să îmbrățișeze pe cele din afară prin mijlocirea trupului și îl amăgesc să se predea cu totul simțirii, părăsind cele ce-i sunt proprii după fire; sau, aflîndu-se afară, printr-o atingere din afară a trupului modeleză sufletul cel nevăzut după chipul celor materiale (πρὸς τὰ ὑλικὰ σχηματίζουσιν), sădind în el o formă compusă și dîndu-i înfățișarea materiei primite prin imaginea; și, dacă este vreo rînduială și vreo ordine în lucrarea lor, cu viclenie plănuită, ca mai întîi să încearcă sufletul prin unele patimi și apoi să-l războiască prin altele; și care (draci) premerg, care urmează la rînd sau care cu care se însoțesc, dacă nu cumva tulbură sufletul în mod amestecat, fără nici o ordine, la întîmplare, prin orice patimi; apoi dacă e lăsat sufletul să pătimească unele ca acestea de la ei, în afară de providență sau potrivit providenței; și care este rațiunea pentru care providența părăsește în orice patimă sufletul; care este, apoi, modul nimicirii fiecareia dintre patimile însirate și prin care fapte, cuvinte sau gînduri se elibereză sufletul de ele și se curăță de întinăciunea conștiinței; ce virtute va opune fiecărei patimi ca să o biruiască, fugăind pe dracul cel viclean și

tăinț deodată cu el total însăși mișcarea patimii; cum va putea apoi, după izbăvirea de patimi, să-și scruteze sufletul bine ale sale; și cu ajutorul căror rațiuni și moduri ajungând prin rațiunea cea după fire la relații nepătimăse între simțiri și lucrurile sensibile, va modela simțirile ca să stea în slujba virtuților, precum prin patimi le modelase mai înainte, să stea în slujba păcatului [8], și cum va înfăptui această bună întoarcere ca să se folosească de cele prin care greșea înainte spre nașterea și susținerea virtuților; cum apoi, izbăvindu-se și de aceste relații [9], va culege cu prirecere, prin contemplarea naturală în duh, rațiunile celor create, desfăcute de simbolurile sensibile din ele; și cum, după aceste rațiuni, luând contact cu cele inteligibile, prin mintea devenită curată de cugetarea aplăcată spre cele supuse simțirilor, va primi înțelegerile cele simple și va dobîndi cunoștința simplă, care leagă toate întreolaltă, potrivit cu rațiunea originară a Înțelepciunii; în sfîrșit, cum după aceasta sufletul, odată trecut dincolo de toate cele ce sănt și de înțelesurile lor firești și desfăcut de toată puterea în chip curat, chiar și de puterea proprie de a cugeta, va pătimi unirea cea mai presus de înțelegere cu Dumnezeu însuși, iar în această stare, primind de la El în chip negrăit învățătura adevărului adevărat ca pe o sămînță, nu se va mai abate spre păcat [10], nemaifind loc pentru diavol ca să-l atragă spre răutate prin amăgire, datorită necunoașterii Celui ce e bun prin fire și înfrumusețează toate ce se pot împărtăși de El?

Fiindcă ați poruncit să lămuresc în scris rațiunile, modurile și principiile tuturor acestora, rog să mai așteptați puțin cuvîntul privitor la ele. De mă va ajuta Dumnezeu, voi cerceta cu un prilej mai potrivit și mai cu stăruință acestea în alte scrieri, dacă voi simți peste tot în minte vreo astfel de putere de pătrundere, încît să pot culeza să străbat un ocean atât de mare și de adînc. Căci nu mă rușinez să spun că încă nu cunosc unelțirile și vicleșugurile anevoie de descurcat ale dracilor necurați, dat fiind că praful materiei îmi întunecă încă ochii sufletului și nu mă lasă să privesc (să contemplu) în chip curat firea celor create și să deosebesc din grămadă celor ce există pe cele ce par să existe [11], înșelând doar simțirea cea lipsită de rațiune. Fiindcă numai cei foarte contemplativi și înalți la cugetare pot cerceta cu adevărat unele ca acestea și pot grăi despre ele, adică numai cei ce prin multă experiență au dobîndit puterea de a cunoaște